

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО

Кафедра «Іноземні мови»

ЛАТИНСЬКА МОВА

**Методичні вказівки
до самостійної роботи**
здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності **Н1 Агронімія** за ОПП Агронімія
(на основі повної загальної середньої освіти)

**Запоріжжя
ТДАТУ
2025**

УДК УДК 811.124(07)

Л27

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету Агротехнологій та екології Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (протокол № 5 від 24 грудня 2025 року).

Укладачі:

Кривонос Ірина - старший викладач кафедри іноземних мов
Лемещенко-Лагода Вікторія – PhD, доцент кафедри іноземних мов

Рецензенти:

Симоненко Світлана – к.п.н., доцент, завідувач кафедри іноземних мов

Колесніков Максим – к.с.г.н., доцент, завідувач кафедрою рослинництва та садівництва ім. проф. В.В. Калитки

© Таврійський державний
агротехнологічний університет,
2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4-5
РОЗДІЛ 1	6-10
РОЗДІЛ 2	11-16
РОЗДІЛ 3	17-21
РОЗДІЛ 4	22-27
РОЗДІЛ 5	28-33
РОЗДІЛ 6	34-39
РОЗДІЛ 7	40-45
РОЗДІЛ 8	46-50
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ	51
ТЕМА 1.	51-55
ТЕМА 2.	56-57
ТЕМА 3.	58-60
ТЕМА 4.	60
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ	61-69
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	70-73
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	74-75

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Латинська мова» входить до розділу ОПП (Освітньо-професійної програми «Агрономія») як дисципліна за вибором здобувача, викладається на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти у 2 семестрі.

Метою курсу є ознайомлення здобувачів з основами латинської мови, допомога у набутті практичних умінь та навичок використання фахової латиномовної термінології у навчальній, науковій та виробничій діяльності.

Оволодіння основами латинської мови є важливою складовою фахової підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки воно забезпечує формування умінь і навичок правильного читання, письма та перекладу латинських термінів, що широко використовуються в ботаніці, фітопатології, зоології та інших біологічних дисциплінах. Вивчення латини сприяє свідомому розумінню принципів побудови й функціонування біологічної номенклатури, а також правильному використанню наукових назв у професійній діяльності.

Самостійна робота здобувачів з дисципліни «Латинська мова» є важливою складовою освітнього процесу та спрямована на закріплення й поглиблення знань, умінь і навичок, здобутих під час аудиторних занять. У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується систематично опрацьовувати навчальний матеріал, передбачений програмою курсу, зокрема фонетичні, граматичні та лексичні особливості латинської мови.

Особливу увагу слід приділяти засвоєнню термінологічної лексики та терміноелементів грецько-латинського походження, що використовуються у фахових дисциплінах. Доцільним є виконання вправ на читання, переклад і аналіз латинських термінів,

словосполучень і коротких текстів, а також робота з біологічною номенклатурою та латинськими назвами рослин і тварин.

Самостійна робота також передбачає використання словників, довідкових матеріалів, електронних освітніх ресурсів, підготовку повідомлень і мініпроектів з окремих тем курсу, виконання тестових і творчих завдань. Рекомендується вести власний термінологічний словник, що сприятиме систематизації знань і формуванню професійної мовної компетентності.

На допомогу здобувачам вищої освіти у методичних рекомендаціях подано структуру курсу, питання та завдання для опрацювання самостійно тем практичного курсу, вимоги і завдання до виконання самостійної, творчої роботи, словник термінів та перелік основної і додаткової літератури до кожної теми. Результати самостійної роботи підлягають поточному та підсумковому контролю й враховуються під час оцінювання навчальних досягнень здобувачів. Самостійна робота, означена в методичних рекомендаціях (за умови суворого дотримання вимог викладача), є основою для отримання міцних знань і успішного складання дисципліни «Латинська мова».

САМОСТІЙНА РОБОТА

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Мета: поглибити знання здобувачів вищої освіти про походження латини. Її роль у науці. Охарактеризувати основні етапи розвитку латинської мови в біології. Ознайомити зі стандартизованими назвами у міжнародних каталогах та основними принципами латинської номенклатури. Розглянути використання латини в наукових працях та запам'ятати поширені латинські епітети в сільському господарстві. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Походження латини. Її роль у науці.
2. Етапи розвитку латинської мови в біології
3. Стандартизовані назви у міжнародних каталогах
4. Основні принципи латинської номенклатури
5. Використання латини в наукових працях
6. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ в навчальному посібнику та ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про вплив латини на українську мову для розвитку пізнавального інтересу як до рідної мови так і до латинської мови.

Практичний блок

Сформувати список слів латинського походження в галузі біології (рекомендуємо для використання онлайн-сервіси - Словник агронома (<https://superagronom.com/slovník-agronoma>) – *онлайн-ресурс зі словником агрономічних термінів*; словник ботанічних термінів (<https://edenland.com.ua/slovník-botanichnykh-terminiv>) - *довідник з ботаніки з термінами латинською*).

Зробити транслітерацію своїх Прізвища та імені за допомогою таблиці «ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ БУКВ ЛАТИНСЬКИМ АЛФАВІТОМ» в посібнику с. 21 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.

4. Словник агронома. URL : <https://superagronom.com/slovník-agronoma>

5. Словник ботанічних термінів. URL : <https://edenland.com.ua/slovník-botanichnykh-terminiv>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Чому латинська термінологія досі використовується в сучасних підручниках з сільського господарства?
2. Які основні переваги використання латинських назв у міжнародних каталогах рослин?
3. Поясніть роль латини у забезпеченні узгодженості в наукових працях з сільського господарства.
4. Які стандарти регулюють використання латинських назв у міжнародних каталогах сільського господарства?
5. Як латина допомагає уникнути плутанини в ідентифікації рослин у всьому світі?
6. Опишіть важливість латини в описі нових видів рослин.
7. Як використання латинської термінології допомагає студентам у сільськогосподарській освіті?
8. Що таке Міжнародний кодекс номенклатури і як він пов'язаний з латинськими назвами?
9. Як латинські назви структуруються в наукових працях (рід, вид, цитування автора)?
10. Чи може латинська термінологія в сільському господарстві змінюватися з часом? Поясніть на прикладах.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Чому в наукових назвах рослин використовується латина?

- A) Тому що вона легка для вимови.
- B) Тому що це універсальна і стабільна мова.
- C) Тому що це офіційна мова Організації Об'єднаних Націй.
- D) Тому що вона часто змінюється.

2. Яка організація регулює найменування рослин на міжнародному рівні?

- A) Всесвітня організація охорони здоров'я
- B) Міжнародний кодекс номенклатури водоростей, грибів і рослин (ICN)
- C) Міжнародний валютний фонд
- D) Організація Об'єднаних Націй

3. З чого складається латинська біноміальна назва?

- A) Родина і рід
- B) Рід і вид
- C) Вид і сорт
- D) Ряд і родина

4. Чому в міжнародних сільськогосподарських каталогах віддають перевагу латинським назвам?

- A) Їх легше перекладати
- B) Вони зменшують двозначність і плутанину
- C) Вони коротші за загальноживані назви
- D) Вони базуються на сучасних мовах

5. У яких видах творів латина все ще переважає?

- A) Поетичних збірках
- B) Наукових дослідженнях і таксономічних описах
- C) Туристичних путівниках
- D) Газетах

6. Як зазвичай вказується автор латинської назви рослини?

- A) Включенням його імені
- B) Скороченим ім'ям після назви виду
- C) Номером
- D) Тільки роком

7. Яка основна причина включення латинських термінів до сільськогосподарських підручників?

- A) Щоб зробити книги складнішими
- B) Щоб стандартизувати термінологію в усьому світі
- C) Щоб змусити студентів запам'ятати додаткові слова
- D) Щоб безпідставно дотримуватися традиції

8. Чого допомагає уникнути Міжнародний кодекс номенклатури?

- A) Дублювання назв рослин
- B) Неправильної граматики
- C) Використання місцевих мов
- D) Помилки перекладу

9. Що з наведеного нижче НЕ є причиною використання латини в сільському господарстві?

- A) Стабільність у часі
- B) Універсальність
- C) Легкість у вивченні для всіх
- D) Точність у визначенні

10. Яка частина назви рослини завжди пишеться з великої літери в латині?

- A) Вид
- B) Рід
- C) Сімейство
- D) Сорт

РОЗДІЛ 2

ЛАТИНСЬКИЙ АЛФАВІТ. ПРАВИЛА ВИМОВИ ЗВУКІВ. НАГОЛОС

Мета: навчити Латинському алфавіту та розкрити історичну довідку алфавіту. Сформувати вміння вимови голосних звуків та дифтонгів у латинській мові, відпрацювати вимову приголосних звуків та буквосполучень. Виробити навички наголосу у латинських словах і агрономічних термінах. Забезпечити засвоєння прикладів з агрономічної термінології. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Латинський алфавіт
2. Історична довідка алфавіту
3. Вимова голосних звуків та дифтонгів у латинській мові
4. Вимова приголосних звуків та буквосполучень
5. Наголос у латинських словах і агрономічних термінах
6. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ та ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ в основному посібнику, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про девізи деяких країн світу, територій та міст сформульованих латинською мовою для розвитку пізнавального культурознавчого та країнознавчого інтересу.

Практичний блок

1. Сформувати навички правильного читання, відпрацювати вимову голосних, приголосних звуків, дифтонгів та буквосполучень шляхом виконання тренувальних вправ основного посібника с. 38-44 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)

2. Знайдіть Девізи країн світу, територій та міст сформульованих латинською мовою, яких немає в списку посібника (рекомендуємо для використання онлайн-сервіси <https://uk.wikipedia.org/wiki>)

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.

2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

2. Светлічна Є. І. , Толок І. О. Латинська мова. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

3. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.

4. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Як вимовляється буква "c" перед голосними **e, i, y** в латинській мові? Наведіть приклади.
2. Чим відрізняється вимова "ae" як дифтонга та "aë" як двох окремих голосних?
3. Як вимовляється буква "s" між голосними і які є винятки?
4. Коли буква "i" позначає приголосний звук [й] у латинській мові?
5. Як зазвичай вимовляється сполучення "qu" у латинських словах? Наведіть приклади.
6. Як вимовляється "ph" у латинських термінах грецького походження? Наведіть дві назви рослин.
7. Коли "ti" переходить в [ці], і які умови для цієї зміни?
8. Як вимовляється літера "z" у словах грецького та негрецького походження? Наведіть приклади.
9. Чим відрізняється вимова "c" перед **a, o, u** та перед **e, i, y**?
10. Коли "gn" в латинській мові вимовляється як [н']? Наведіть приклади.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Як вимовляється «ph» латинською мовою?

- A) [пх]
- B) [ф]
- C) [в]
- D) [б]

2. У якому слові дифтонг «ae» вимовляється як [e]?

- A) Aëra
- B) Plantae
- C) Aër
- D) Alae

3. Як вимовляється «с» у слові *Citrúllus*?

- A) [к]
- B) [ц]
- C) [с]
- D) [ш]

4. Як правильно вимовляється *Quércus*?

- A) [керкюс]
- B) [кверкус]
- C) [куеркюс]
- D) [квіркус]

5. У якому з наведених слів «s» вимовляється як [з]?

- A) *Secale*
- B) *Silvester*
- C) *Pisum*
- D) *Brassica*

6. Як вимовляється «th» у слові *Thymus*?

- A) [т]
- B) [тх]
- C) [д]
- D) [ф]

7. Яке поєднання голосних зустрічається у слові *Coeruleus*?

- A) Дифтонг [ae]
- B) Окремі голосні [o-e]
- C) Дифтонг [oe]
- D) Пом'якшений приголосний

8. Як вимовляється "z" у *Orýza*?

- A) [ц]
- B) [з]
- C) [дз]
- D) [ж]

9. У якому слові літера «і» вимовляється як приголосний [й]?

- A) Insectum
- B) Piper
- C) Iuncus
- D) Viridis

10. Яка типова вимова дифтонга «оє» у слові *foeniculum*?

- A) [о-є]
- B) [йо]
- C) [є]
- D) [оє]

11. У слові *Aloë* поєднання «оє» вимовляється як:

- A) Дифонг [ой]
- B) Два окремі звуки [о-є]
- C) Дифонг [є]
- D) Звуки з редукцією [ə]

12. У якому слові "gn" звучить як [н']?

- A) Gnaphalium
- B) Glycine
- C) Gossypium
- D) Ginkgo

13. У якому поєднанні завжди вимовляється [кв]?

- A) gu
- B) qu
- C) ch
- D) ph

14. Як вимовляється "sc" у *Scilla*?

- A) [ск]
- B) [с]
- C) [сц]
- D) [ж]

15. Як вимовляється "ti" в *Potentia*?

- A) [ti]
- B) [tia]
- C) [ці]
- D) [тйа]

16. У якому слові буквосполучення "ch" читається як [к]?

- A) Chlorophyllum
- B) Cheiranthus
- C) Chaerophyllum
- D) Chamaenerion

17. У слові *vegetatio* наголос падає на:

- A) VE-ge-ta-ti-o
- B) ve-GE-ta-ti-o
- C) ve-ge-TA-ti-o

18. Як вимовляється «ph» у слові *Phaseolus*?

- A) [ф]
- B) [пх]
- C) [в]
- D) [п]

19. Де падає наголос у слові *Trifolium*?

- A) TRÍ-folium
- B) Tri-FÓ-lium
- C) Tri-fo-LI-um
- D) Tri-fo-li-Úm

20. У якому слові "x" вимовляється як [кс]?

- A) Xeranthemum
- B) Xylopiá
- C) Auxinum
- D) Exocarpium

РОЗДІЛ 3

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ЧАСТИН МОВИ (PARTĒS ŌRĀTIŌNIS) РОСЛИНИ (PLANTAE)

Мета: ознайомити з основними частинами мови. Розглянути та опанувати таблицю з назвами та прикладами. Розглянути частини рослини. Поглибити знання структури рослин та основних фізіологічних процесів латинською мовою. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Основні частини мови
2. Частини рослини
3. Структура рослин латинською мовою
4. Основні фізіологічні процеси латинською мовою
5. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ в навчальному посібнику та ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про Флору – богиню квітів і весняного розквіту, про Свято Флорилії – римський «фестиваль весни» та про Цереру – богиню зерна та хліборобства.

Практичний блок

Вивчіть назви частин рослини. Вміти усно охарактеризувати основні фізіологічні процеси, називати процеси латинською мовою.

Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 57 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.
4. International Plant Names Index (IPNI) URL : <https://www.ipni.org/> Авторитетний міжнародний каталог латинських ботанічних назв рослин.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Які основні частини мови в латинській мові і як вони функціонують у наукових ботанічних описах?
2. Які частини рослини найчастіше використовуються як іменники в латинській біологічній термінології?
3. Як прикметники в латинській мові узгоджуються з частинами рослин у роді, числі та відмінку?
4. У якому граматичному відмінку зазвичай вживається назва частини рослини, що описується?

5. Як латинська морфологія допомагає утворювати складні назви рослин та рослинних структур?
6. Яке значення мають латинські терміни *radix*, *caulis*, *folium* у сучасній агрономічній термінології?
7. У чому полягає роль *respiratio* у життєдіяльності рослин?
8. Чому насіння (*semen*) вважають ключовою одиницею розмноження?
9. Які латинські терміни часто використовують у фізіології рослин і чому?
10. Як знання латинської допомагає розуміти ботанічні та агрономічні терміни?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

- 1. Яка з цих латинських частин мови найчастіше використовується для опису кольору або форми?**
  - A) Прикметник
  - B) Прийменник
  - C) Дієслово
  - D) Займенник
- 2. Який відмінок зазвичай використовується в латинській мові для вираження володіння (наприклад, «корінь рослини»)?**
  - A) Nominativus (Nom.)
  - B) Ablativus (Abl.)
  - C) Accusativus (Acc.)
  - D) Genetivus (Gen.)
- 3. Який з наведених нижче іменників є латинським іменником, що означає «корінь»?**
  - A) flos
  - B) folium
  - C) radix
  - D) semen

4. Яке латинське слово означає «листок»?

- A) *caulis*
- B) *folium*
- C) *cortex*
- D) *flos*

5. Латинське слово *flos* означає:

- A) фрукт
- B) стовбур
- C) квітка
- D) корінь

6. Яку частину рослини описує латинське слово *semen*?

- A) Стебло
- B) Насіння
- C) Корінь
- D) Кора

7. До якої частини рослини відноситься слово *caulis*?

- A) Кора
- B) Листок
- C) Стебло
- D) Квітка

8. Стебло латинською — це:

- A) *Caulis*
- B) *Folium*
- C) *Radix*
- D) *Semen*

9. Який термін позначає корінь?

- A) *Folium*
- B) *Radix*
- C) *Flos*
- D) *Caulis*

10. Основна функція *folium* — це:

- A) Поглинання води
- B) Фотосинтез
- C) Закріплення рослини
- D) Формування насіння

11. Процес *transpiratio* — це:

- A) Газообмін
- B) Випаровування води
- C) Утворення органічних речовин
- D) Розмноження

12. Який латинський термін відповідає за утворення енергії?

- A) Photosynthesis
- B) Respiration
- C) Respiration
- D) Transpiratio

13. Фотосинтез відбувається в:

- A) Radix
- B) Folium
- C) Caulis
- D) Flos

14. Який орган рослини відповідає за генерацію насіння?

- A) Flos
- B) Folium
- C) Caulis
- D) Radix

15. Що з наведеного є прикладом фізіологічного процесу?

- A) Radix
- B) Semen
- C) Folium
- D) Photosynthesis

РОЗДІЛ 4

МОРФОЛОГІЯ: ІМЕННИК (NOMEN SUBSTANTIVUM)

Мета: ознайомити з основною частиною мови латинської термінології - іменником. Пояснити визначення відмін іменників. Відпрацювати навички визначення родів латинських іменників. Поглибити знання ботанічної номенклатури: роди та види латинською мовою. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Іменник як ключова частина мови
2. Латинські іменники і їх відміни (I–V)
3. Рід латинських іменників. Як визначити рід латинського іменника
4. Рід у ботанічній термінології
5. Родові та видові назви. Ботанічна номенклатура: Роди та види
6. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про Аграрний календар римлян, про добу, дні тижня латинською мовою та порівняти назви в інших мовах.

Практичний блок

Навчитися визначати відміни іменників за закінченнями в родовому відмінку, роди та видові назви. Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 77-79 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник /

І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.

2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник /І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.

3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.

4. Flora Europaea Website. Опис європейських рослин з латинськими назвами.

URL : <https://eunis.eea.europa.eu/references/1780/species>

5. Tropicos (Missouri Botanical Garden) База ботанічних латинських назв і описів рослин. URL : <https://tropicos.org/>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Скільки відмін іменників у латинській мові і які їхні основні характерні закінчення?
2. Які три граматичні роди існують у латинських іменників? Наведіть по одному прикладу назви рослини для кожного роду.
3. Як визначити рід латинського іменника, що називає рослину? Які правила чи закономірності допомагають у цьому?
4. Поясніть різницю між родом (*genus*) і видом (*species*) у ботанічній латинській номенклатурі. Наведіть приклад на прикладі назви рослини.
5. Наведіть форми називного відмінка однини та родового відмінка однини іменників першої відміни, що використовуються в ботаніці.
6. Наведіть форми називного відмінка однини та родового відмінка однини іменника середнього роду другої відміни, пов'язаного з сільським господарством або рослинами.
7. До якої відміни належить латинський іменник *folium* листок і якого він роду?
8. Перелічіть три латинські назви культурних злаків та вкажіть їх рід і відміну.
9. Як будуються складні латинські видові назви (біномінальна номенклатура)? Яка частина пишеться з великої літери, а яка з малої?
10. Перекладіть наведену нижче латинську ботанічну назву та визначте рід і вид: *Malus domestica*.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Скільки відмін у іменника в латинській мові?
  - A) 3
  - B) 4
  - C) 5
  - D) 6

2. Що з наведеного нижче є іменником першої відміни?

- A) flos
- B) radix
- C) folium
- D) rosa

3. Якого роду латинський іменник *Agricola* - фермер?

- A) masculinum (m)
- B) femininum (f)
- C) neutrum (n)
- D) femininum (f) і masculinum (m)

4. До якої відміни належить іменник *folium* - листок?

- A) I відміна
- B) II відміна
- C) III відміна
- D) IV відміна

5. *Cerealia* – зернові - до якого роду переважно належить?

- A) masculinum (m)
- B) femininum (f)
- C) neutrum (n)
- D) femininum (f) і masculinum (m)

6. У ботанічній номенклатурі, де є родова назва у *Triticum aestivum*?

- A) *Triticum*
- B) *aestivum*
- C) обидві частини разом
- D) жодна з перерахованих вище

7. Яке з наведених нижче закінчень родового відмінка однини іменника першої відміни є правильним?

- A) -ae
- B) -i
- C) -is
- D) -us

8. Іменник *rotum* – фрукт – належить до:

- A) masculinum (m), II відміни
- B) neutrum (n), II відміни
- C) femininum (f), I відміни
- D) neutrum (n), III відміни

9. До якого роду найчастіше належать назви рослин, що закінчуються на *-us*?

- A) masculinum (m)
- B) femininum (f)
- C) neutrum (n)
- D) можуть бути будь-якого роду

10. Закінчення називного відмінка множини іменників середнього роду другої відміни закінчуються на:

- A) -a
- B) -i
- C) -ae
- D) -es

11. До якої відміни належить іменник *radix* - корінь?

- A) I відміни
- B) II відміни
- C) III відміни
- D) IV відміни

12. Як правильно писати назву виду латинською мовою?

- A) Malus Domestica
- B) malus domestica
- C) Malus domestica
- D) malus Domestica

13. До якої відміни та роду належить іменник *hortus* - сад?

- A) I відміни, femininum (f)
- B) II відміни, masculinum (m)
- C) II відміни, neutrum (n)
- D) III відміни, masculinum (m)

14. Що з наведеного нижче НЕ є культурною рослиною?

- A) *Cucumis sativus* - огірок
- B) *Triticum aestivum* - пшениця
- C) *Quercus robur* - дуб
- D) *Solanum lycopersicum* - томат

15. Яке закінчення має родовий відмінок однини іменників II відміни середнього роду?

- A) -i
- B) -ae
- C) -orum
- D) -is

16. Який з наведених іменників належить до III відміни?

- A) *folium*
- B) *hortus*
- C) *flos*
- D) *potum*

РОЗДІЛ 5

МОРФОЛОГІЯ: ПРИКМЕТНИК (NOMEN ADJECTIVUM)

Мета: ознайомити з прикметником та його типами відмін. Пояснити визначення груп прикметників. Відпрацювати навички узгодження латинських прикметників з іменниками. Поглибити знання назв кольорів латинською мовою. Опанувати загальноновживані видові епітети в сільськогосподарських термінах. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Латинські прикметники і їх відміни. Типи відмін прикметників
2. Узгодження прикметників з іменниками
3. Кольори в ботанічній та сільськогосподарській латині
4. Загальноновживані видові епітети в сільськогосподарських термінах
5. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про назви кольорів.

Практичний блок

Навчитися узгоджувати прикметники з іменниками за закінченнями в родовому відмінку, вивчити назви кольорів. Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 93-97 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.
4. Словник агронома. URL : <https://superagronom.com/slovník-agronoma>
5. Словник ботанічних термінів. URL : <https://edenland.com.ua/slovník-botanichnykh-terminiv>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Які три основні типи відмінювання прикметників у латинській мові?
2. Як узгоджуються прикметники з іменниками в латинській мові?
3. Чим відрізняються прикметники 1-ої та 2-ої відміни від прикметників 3-ї відміни?
4. Як розпізнати прикметник 1/2 відміни?
5. Які закінчення мають прикметники 1/2-ої відміни в називному відмінку однини?

6. Наведіть приклади 3 прикметників 3-ї відміни, що використовуються в ботанічній латині.
7. Що означає прикметник **sativus, -a, -um** у назвах рослин?
8. Наведіть два приклади прикметників на позначення кольору в ботанічній латині.
9. Чому узгодження прикметника з іменником є важливим у науковій латинській номенклатурі?
10. Як би змінився прикметник **rubra**, якби іменник, який він змінює, був чоловічого роду однини?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Який з наведених нижче прикметників є прикметником 3-ої відміни?
  - A) altus
  - B) viridis
  - C) albus
  - D) ruber
2. Прикметник *vulgaris* у *Beta vulgaris* означає:
  - A) лікарський
  - B) дикий
  - C) звичайний
  - D) культурний
3. Як правильно пишеться форма називного відмінка однини середнього роду від слова *luteus*?
  - A) luteum
  - B) luteus
  - C) lutea
  - D) luti

4. Який прикметник правильно узгоджується з *folium* (середній рід, однина)?

- A) *viridis*
- B) *viride*
- C) *viridisum*
- D) *viridus*

5. Прикметник *officinalis* зазвичай використовується на позначення:

- A) польових рослин
- B) звичайних рослин
- C) культурних рослин
- D) лікарських рослин

6. Виберіть правильну форму жіночого роду прикметника *ruber* - червоний:

- A) *rubra*
- B) *rubrum*
- C) *rubris*
- D) *rubrae*

7. Який з наведених нижче прикметників описує вузьколисту рослину?

- A) *sylvestris*
- B) *angustifolius*
- C) *lanatus*
- D) *hispidus*

8. Що означає *trifolium pratense*?

- A) Конюшина лісова
- B) Культурна трава
- C) Конюшина лучна
- D) дикий горох

9. Яка форма слова *albus* відповідає іменнику множини *flores* (чоловічого роду)?

- A) *albi*
- B) *alba*
- C) *album*
- D) *albis*

10. Латинський термін *niger, nigra, nigrum* означає

- A) жовтий колір
- B) зелений
- C) коричневий
- D) чорний

11. Яка з наведених нижче назв є правильною видовою назвою?

- A) *Rosa officinalis*
- B) *Calendula sativa*
- C) *Salvia officinalis*
- D) *Allium vulgare*

12. До якого роду належить іменник - *radix* - корінь?

- A) чоловічого роду
- B) жіночого роду
- C) середнього роду
- D) змінного

13. Яким прикметником правильно утворити прикметник до *triticum* (іменника середнього роду)?

- A) *durum*
- B) *dura*
- C) *durus*
- D) *duri*

14. *Caeruleus* - це латинський прикметник для:

- A) червоного кольору
- B) синього
- C) помаранчевого
- D) фіолетового

15. Словосполучення *Helianthus annuus* перекладається як:

- A) Дикий соняшник
- B) Жовтий соняшник
- C) Лікарський соняшник
- D) Однорічний соняшник

16. Яка правильна форма прикметника для *flos (m.)* у значенні «біла квітка»?

- A) *flos album*
- B) *flos albus*
- C) *flos alba*
- D) *flos albem*

РОЗДІЛ 6

ЧИСЛІВНИКИ В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ (NOMEN NUMERALE) ШКІДНИКИ, БУР'ЯНИ (PESTES, HERBAE)

Мета: ознайомити з числівниками: кількісними та порядковими. Відпрацювати римські цифри, їх позначення на письмі. Поглибити знання назв шкідників латинською мовою та опанувати морфологічні та описові терміни в назвах шкідників. Удосконалити навички роботи з бур'янами в латинській термінології, в наукових латинських описах. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Числівники в латині: кількісні та порядкові числівники
2. Римські цифри
3. Назви шкідників латиною: морфологічні та описові терміни в назвах
4. Бур'яни в латинській термінології, в наукових латинських описах
5. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про цифри.

Практичний блок

1. Навчитися називати римські цифри. Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 119-121 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)
2. Скласти список назв шкідників та бур'янів Вашого регіону.

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.
4. International Plant Names Index (IPNI) Авторитетний міжнародний каталог латинських ботанічних назв рослин. URL : <https://www.ipni.org/>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Які латинські цифри від 1 до 1000 є відмінюваними, а які – невідмінюваними?
2. Як утворюються складні числівники (наприклад, 21, 34, 58) у латинській мові?
3. Яка різниця у використанні кількісних та порядкових числівників у латинських наукових текстах?
4. Як латинські цифри зазвичай використовуються в класифікації рослин або назвах видів?

5. Чи відмінюються латинські цифри *vīgintī*, *trīgintā*, *quadrāgintā* тощо? Чому так чи ні?
6. Як римські цифри утворюються шляхом поєднання літер? Поясніть правило віднімання та додавання.
7. Як зазвичай називають шкідників рослин латиною? Які частини мови зазвичай використовуються для їхнього найменування?
8. Які ключові латинські дескриптори використовуються для позначення життєвого циклу бур'яну (однорічний, дворічний, багаторічний)?
9. Поясніть різницю між латинськими термінами *insectum* та *herba perniciosa* у сільськогосподарському вжитку.
10. Яка функція латинської біноміальної номенклатури в класифікації бур'янів та шкідників в агрономії?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Як латинською мовою буде 30?

- A) vīgintī
- B) trīgintā
- C) quadrāgintā
- D) quīnquāgintā

2. Який вираз з наступних означає «сімдесят листків» латинською мовою?

- A) sexāgintā folia
- B) quadrāgintā folia
- C) septuāgintā folia
- D) nōnāgintā folia

3. Як латинською мовою буде 100?

- A) centēsimus
- B) centum
- C) centuria
- D) decem

4. Яка римська цифра означає 90?

- A) XC
- C) IX
- B) LXXX
- D) LX

5. Перекладіть “50 фруктових дерев” латинською мовою.

- A) quīnquāgintā flōrēs
- B) quīnquāgintā arborēs frūctuōsae
- C) sexāgintā plantārum speciēs
- D) quārtus arborēs

6. Яка римська цифра означає 70?

- A) LXX
- C) XL
- B) LX
- D) XC

7. Який вираз з наступних означає «двадцять зерняток» латинською мовою?

- A) decem grāna
- B) trīgintā grāna
- C) vīgintī grāna
- D) centum grāna

8. Перекладіть “80 сухих зерен” латинською мовою

- A) octōgintā sēmīna sicca
- B) sexāgintā sēmīna virīdia
- C) quadrāgintā frūctūs
- D) nōnāgintā sēmīna

9. Що з наступного НЕ є латинським кількісним числівником?

- A) quārtus
- C) trīgintā
- B) vīgintī
- D) centum

10. Як латинською мовою буде 60?

- A) quīnquāgintā
- B) sexāgintā
- C) septuāgintā
- D) nōnāgintā

11. Перекладіть “90 стеблин” латинською мовою.

- A) septuāgintā rāmī
- B) nōnāgintā stipitēs
- C) sexāgintā flōrēs
- D) quadrāgintā folia

12. Яка арабська цифра відповідає римській цифрі L?

- A) 100
- C) 50
- B) 10
- D) 500

13. Що означає слово *centum* ?

- A) ten
- B) one hundred
- C) thousand
- D) one

14. Як латинською мовою буде 40?

- A) quadrāgintā
- B) quattuor
- C) quīnquāgintā
- D) octōgintā

15. Перекладіть “30 видів рослин” латинською мовою?

- A) vīgintī grāna plantārum
- C) centum agricolae
- B) trīgintā speciēs plantārum
- D) trīgintā arborēs frūctuōsae

16. Перекладіть слово бур'ян латинською мовою.

- A) Insectum
- B) Fungus
- C) Herba
- D) Animal

17. Який латинський вираз найкраще описує шкідливий бур'ян?

- A) Planta decorativa
- B) Herba perniciosa
- C) Arbor perennis
- D) Planta dulcis

18. Який латинський прикметник описує багаторічний бур'ян?

- A) Annuua
- B) Biennis
- C) Perennis
- D) Subita

19. Латинський термін *Insectum* означає:

- A) Трава
- B) Гриб
- C) Комаха-шкідник
- D) Дерево

21. Яке латинське слово означає «трав'яниста рослина», до якої часто належать бур'яни?

- A) Frutex
- B) Herba
- C) Lignum
- D) Folium

РОЗДІЛ 7

ЛАТИНСЬКА МОВА В АГРОНОМІЧНИХ ТЕКСТАХ

СИСТЕМАТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Мета: розвинути вміння читати назви гербаріїв, наукові тексти, інструкції. Ознайомити з системою класифікацій. Поглибити знання назв родин та їхні уніномінальні та біномінальні назви латинською мовою. Сформувати навички правильного читання та перекладу етикеток насіння й добрив. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Гербарії, наукові тексти, інструкції
2. Система класифікації
3. Ієрархічна класифікація. Таксони
4. Назви родин
5. Уніномінальні та біномінальні назви
6. Латинські етикетки насіння й добрив
7. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про систематику та класифікацію.

Практичний блок

1. Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 137-140 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)
2. Знайти етикетки насіння чи добрив латинською мовою.

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.

2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.

3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.

4. International Plant Names Index (IPNI) Авторитетний міжнародний каталог латинських ботанічних назв рослин. URL : <https://www.ipni.org/>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. З якою метою використовується латинська мова в класифікації рослин?
2. Назвіть сім основних ієрархічних таксономічних рангів, що використовуються в ботаніці.
3. Яка структура біноміального латинського імені рослини?
4. Як слід подавати латинські назви рослин у наукових працях?
5. Що зазвичай означає епітет **sativus/sativa/sativum**?
6. Чому назва роду пишеться з великої літери, а епітет виду — з малої?

7. Яка роль латинських назв у етикетках зразків гербарію?
8. Яку інформацію можна знайти на етикетці рослини в гербарії?
9. Поясніть, як рід впливає на узгодження прикметників у латинських біноміальних назвах.
10. У чому різниця між назвою роду та назвою виду?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка мова в основному використовується для найменування рослин у науковій класифікації?

- A) Грецька
- B) Латинська
- C) Англійська
- D) Німецька

2. Що означає термін «біном» у контексті назв рослин?

- A) Одне слово
- B) Два слова
- C) Три слова
- D) Кілька значень

3. У назві *Pisum sativum* яка частина є родом?

- A) sativum
- B) Pisum
- C) sativum Pisum
- D) Vulgaris

4. Яке правильне написання наукової назви рослини?

- A) PISUM SATIVUM
- B) Pisum Sativum
- C) Pisum sativum
- D) pisum sativum

5. Що означає латинський епітет *vulgaris*?

- A) Звичайний
- B) Дикий
- C) Культивований
- D) Лікарський

6. Який суфікс зазвичай позначає сімейство рослин?

- A) -ina
- B) -alis
- C) -aceae
- D) -idus

7. Яке з наведених нижче біноміальних назв кукурудзи є правильним?

- A) *Zea*
- B) *Zea mays*
- C) *Mays*
- D) *Zea vulgaris*

8. Що означає *L.* в кінці назви рослини?

- A) Місцезнаходження
- B) Латинське походження
- C) Лінней
- D) Форма листя

9. Який таксономічний ранг знаходиться безпосередньо над родом?

- A) Вид
- B) Сімейство
- C) Ряд
- D) Клас

10. У латинській назві *Allium sativum* яке слово є прикметником?

- A) Allium
- B) sativum
- C) Часник
- D) L.

11. Яка головна перевага використання латинських назв рослин на міжнародному рівні?

- A) Вони простіші за місцеві назви
- B) Вони дозволяють уникнути мовних бар'єрів
- C) Вони звучать елегантно
- D) Вони є кращими в повсякденній мові

12. Що зазвичай означає *officinalis* щодо рослини?

- A) Вона є декоративною
- B) Вона має лікувальне застосування
- C) Вона росте в дикій природі
- D) Вона є рідкісною

13. Яка з наведених назв означає «жовтий соняшник»?

- A) *Helianthus albus*
- B) *Solanum luteum*
- C) *Helianthus luteus*
- D) *Cucumis flavus*

14. Чому *Rubus idaeus* є латинською назвою малини?

- A) Тому що *Rubus* означає «червоний»
- B) *Idaeus* означає «дикий»
- C) *Rubus* — це рід, *idaeus* — це вид
- D) Це посилання на давньоримського бога

15. Який тип тексту може містити латинські назви культур та інструкції з вирощування?

- A) Казки
- B) Посібники з сільського господарства
- C) Газетні статті
- D) Художні книги

16. Яке слово в латинській назві рослини зазвичай пишеться з малої літери?

- A) Родова назва
- B) Видова назва
- C) Прізвище автора
- D) Назва сімейства

17. Що означає латинський термін *sativa* у назві рослини?

- A) Дика
- B) Культивована
- C) Лікарська
- D) Шкідлива

18. Який приклад правильної повної наукової назви рослини із зазначенням автора?

- A) *Pisum sativum* Linnaeus
- B) *Pisum Sativum* l.
- C) *pisum sativum* L.
- D) *Pisum sativum* L.

19. У ботанічній класифікації, що означає термін *genus*?

- A) Сімейство
- B) Рід
- C) Вид
- D) Клас

РОЗДІЛ 8

ЛАТИНА В СУЧАСНІЙ АГРАРНІЙ ОСВІТІ

ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ. ПРЕФІКСАЦІЯ

Мета: розвинути вміння читати та тлумачити терміноелементи. Ознайомити з системою класифікацій. Поглибити знання явища префіксації для наукової аграрної термінології. Визначити значення префіксів у сільському господарстві. Розвивати пізнавальний інтерес до вивчення афоризмів, крилатих виразів.

Теоретичний блок

1. Терміноелементи
2. Читання та тлумачення складних термінів
3. Префіксація
4. Афоризми, крилаті вирази

Для успішного виконання завдання рекомендується уважно ознайомитись з теоретичним блоком, підготувати відповіді на питання для самоконтролю. Виконати ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ, ознайомитися з частиною посібника «ЦІКАВО ЗНАТИ» про римський календар та назви місяців.

Практичний блок

1. Виконати Тренувальні вправи в посібнику с. 152-154 (Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.)
2. Знайти латинські терміни з префіксом, визначити його значення та перекласти слово українською мовою.

Рекомендована література

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
3. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.
4. Index Nominum Genericorum (ING) Індокси розвитку рослин
URL : <https://www.agroone.info/publication/indeksi-rozvitku-roslin/>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Що таке терміноелемент? Назвіть поширені латинські терміноелементи.
2. Що означає такий терміноелемент як **radic**-?
3. Проаналізуйте ботанічні терміни за допомогою терміноелементів: **viticultura, herbicide**.
4. Що таке префіксація? Наведіть приклад латинського слова з префіксом.
5. Яке значення має префікс **sub**- у латинській мові?
6. Чим відрізняється префікс **re**- від префікса **de**-?

7. Як знання префіксів допомагає розуміти наукову термінологію в агрономії?
8. У якому слові використано префікс, що означає «через, по той бік»?
9. Які лат. префікси означають напрямок дії назад/знизу вгору?
10. Як перекладається слово ***interactio***, і який у ньому префікс?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Який терміноелемент стосується насіння?

- A) -flos
- B) -semen
- C) -radix
- D) -folium

2. Слово *herbicide* містить елемент *herba-*, що означає:

- A) трава
- B) дерево
- C) гриб
- D) сік

3. Що означає терміноелемент *-cultura* у слові *agricultura*?

- A) земля
- B) вода
- C) вирощування
- D) покриття

4. Який із наведених префіксів означає «під» або «нижче»?

- A) super-
- B) trans-
- C) sub-
- D) re-

5. Яке значення має префікс *re-* у слові *reproductio*?

- A) припинення
- B) створення
- C) знищення
- D) повторення або відновлення

6. Слово *transplantatio* утворене за допомогою префікса:

- A) *de-*
- B) *trans-*
- C) *in-*
- D) *ad-*

7. Яке слово перекладається як “підземний”?

- A) *subterraneus*
- B) *supraterra*
- C) *subterraneus*
- D) *subfolius*

8. Який префікс використано у слові *inseminatio*?

- A) *in-*
- B) *sem-*
- C) *se-*
- D) *ex-*

9. Позначте слово, яке означає «видалення рослин»:

- A) *reproductio*
- B) *deplantatio*
- C) *inseminatio*
- D) *transplantatio*

10. Вкажіть латинський префікс, що відповідає українському «над»:

- A) *ab-*
- B) *sub-*
- C) *super-*
- D) *de-*

11. Доберіть правильний латинський термін до українського пояснення - «Дія, яка виконується повторно»

- A) insectum
- B) reproductio
- C) intercultiо

12. Доберіть правильний латинський термін до українського пояснення - «Спільна робота, взаємодія»

- A) cooperatio
- B) subspecies
- C) transplantatio

13. Доберіть правильний латинський термін до українського пояснення - «Вид нижчого рангу»

- A) subspecies
- B) praecultivatio
- C) transplantatio

14. Доберіть правильний латинський термін до українського пояснення - «Рослина, що вирощується для їжі або корму»

- A) alimentum
- B) officinalis
- C) decorativum
- D) venenatum

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

За посібником:

[1] Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.

ТЕМА 1.1. Коротка історія виникнення землеробства та сільського господарства: від давніх греків і римлян до сучасності [1, с.159-161]

1. Самостійно опрацюйте матеріал, проаналізуйте періоди та вплив на розвиток здобутків сільського господарства та як відбувалося перетворення землеробства на високоефективну галузь.
2. Дайте правильні відповіді на питання до самоконтролю та виконайте тестові завдання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Чому давні греки вважали землеробство центральною частиною життя полісу? Які культури вони вирощували найчастіше?
2. Які внески зробив Феофраст у розвиток аграрної науки?
3. Які римські автори написали найвідоміші праці про сільське господарство та які аспекти вони описували?
4. Чим відрізнялася система землеробства у Римській імперії від грецької?
5. Які основні технологічні зміни вплинули на розвиток сучасного землеробства в Україні?
6. Яке значення мала латинська мова для систематизації рослин у новий час?
7. У чому полягає важливість *agricultura sustenabilis* у XXI столітті?
8. Як античні традиції вплинули на сучасне українське садівництво та зернове виробництво?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка богиня вважалася покровителькою землеробства у давніх греків?

- A. Афіна
- B. Гера
- C. Деметра
- D. Артеміда

2. Який латинський термін означає «землероб»?

- A. frumentum
- B. agricola
- C. sterus
- D. ager

3. Який давньогрецький учений вважається «батьком ботаніки»?

- A. Платон
- B. Геродот
- C. Теофраст
- D. Демосфен

4. У якій праці Колумелли викладені рекомендації щодо землеробства?

- A. Historia Naturalis
- B. De re rustica
- C. Naturalis Scientia
- D. Liber Agrorum

5. Яка культура була однією з головних у Давній Греції?

- A. Картопля
- B. Кукурудза
- C. Олива
- D. Цукровий буряк

6. Який термін латинською означає «поле»?

- A. villa rustica
- B. instrumenta
- C. ager
- D. hortus

7. Яка система була характерною для середньовічного землеробства?

- A. Меліорація
- B. Трипільна система
- C. Гідропоніка
- D. Вертикальне фермерство

8. Який чинник найбільше вплинув на розвиток сучасного землеробства?

- A. Збільшення кількості міфів
- B. Використання високих веж
- C. Впровадження технологій (GPS, дрони, сенсори)
- D. Відмова від механізації

9. Хто запровадив систематичну латинську номенклатуру рослин?

- A. Аристотель
- B. Карл Лінней
- C. Колумелла
- D. Варрон

10. Який сектор є ключовим для сучасної економіки України?

- A. Космічна промисловість
- B. Аграрний сектор
- C. Текстильна промисловість
- D. Авіабудування

Тема 1.2 . Латинська мова та ґрунтознавство [1, с.164-166]

1. Опануйте важливі ґрунтові терміни латинського походження.
2. Ознайомтесь з класифікацією ґрунтів та ґрунтових процесів латинською мовою .
3. Дайте правильні відповіді на питання до самоконтролю та виконайте тестові завдання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Що означає термін *humus* і яку роль він відіграє у родючості ґрунтів?
2. Які властивості мають ґрунти, що містять високий відсоток *argilla*?
3. Чому термін *arena* важливий для характеристики ґрунтової структури?
4. Які ґрунтові процеси позначають терміни *mineralizatio* та *podzolizatio*?
5. Які латинські терміни використовують у міжнародній класифікації ґрунтів?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Термін *humus* позначає:

- A. Піщану частину ґрунту
- B. Глину
- C. Органічну частину ґрунту
- D. Карбонати

2. Який термін означає «глину»?

- A. Arena
- B. Argilla
- C. Calx
- D. Solum

3. Який ґрунтовий процес позначає *podzolizatio*?

- A. Утворення гумусу
- B. Підзолізацію
- C. Засолення
- D. Накопичення карбонатів

4. Термін *arena* стосується:

- A. Піску
- B. Кислотності
- C. Вапняку
- D. Органічних решток

5. Який латинізований термін використовується для позначення чорнозему?

- A. Luvisol
- B. Chernozem
- C. Arenosol
- D. Gleysol

6. Що означає *calx*?

- A. Гумус
- B. Вапно, вапняк
- C. Солі
- D. Волога

7. Який процес позначає термін *mineralizatio*?

- A. Руйнування глини
- B. Розкладання органіки до мінеральних речовин
- C. Накопичення солей
- D. Підкислення ґрунту

8. Ґрунти *Arenosols* є:

- A. Глейові
- B. Піщані
- C. Високогумусні
- D. Сильнокислі

9. Процес *humificatio* — це:

- A. Утворення гумусу
- B. Руйнування мінералів
- C. Вимивання глини
- D. Накопичення солей

10. Термін *solum* означає:

- A. Гранулометрію
- B. ґрунтовий шар
- C. Солонцюватість
- D. Ґрунтову кислотність

ТЕМА 2. Сільськогосподарські рослини: латинські назви, етимологія та їх значення для України [1, с.169-174]

1. Ознайомтесь та опануйте латинські назви с/г рослин, їх етимологію та значення для нашої країни.

2. Дайте правильні відповіді на питання до самоконтролю та виконайте тестові завдання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поясніть, чому латинські назви важливі для професійного агронома.
2. Наведіть приклади культур, назви яких містять прикметник ***sativus/sativa***, та поясніть його значення.
3. Які культури є стратегічно важливими для експорту України? Наведіть не менше трьох прикладів.
4. Порівняйте значення бобових культур (***Pisum, Vicia, Glycine***) для родючості ґрунтів.
5. Чому соняшник і ріпак відіграють ключову роль у виробництві рослинних олій?
6. Які культури найбільше поширені в Поліссі, а які — у Степу?
7. Поясніть етимологію назв ***Triticum, Zea*** та ***Helianthus***.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Латинська назва пшениці м'якої:

A) *Zea mays*

C) *Hordeum vulgare*

B) *Triticum aestivum*

D) *Secale cereale*

2. Яка культура має назву, що буквально означає «сонячна квітка»?

A) *Helianthus annuus*

C) *Linum usitatissimum*

B) *Brassica napus*

D) *Beta vulgaris*

3. Яка рослина є бобовою культурою?

- A) *Pisum sativum*
- B) *Allium cepa*
- C) *Daucus carota*
- D) *Cucurbita pepo*

4. Латинська назва кукурудзи — це:

- A) *Zea mays*
- B) *Oryza sativa*
- C) *Avena sativa*
- D) *Beta vulgaris*

5. Яка з цих культур є олійною?

- A) *Helianthus annuus*
- B) *Pyrus communis*
- C) *Solanum tuberosum*
- D) *Vitis vinifera*

6. Що означає прикметник *sativa* у латинській назві?

- A) Дикий
- B) Культурний, посівний
- C) Лісовий
- D) Однорічний

7. Яка культура є основною для виноробства?

- A) *Malus domestica*
- B) *Prunus domestica*
- C) *Vitis vinifera*
- D) *Cucumis sativus*

8. *Brassica napus* — це:

- A) Ріпак
- B) Яблуня
- C) Морква
- D) Гарбуз

9. Яка культура має виражене кормове значення завдяки високому вмісту білка?

- A) *Linum usitatissimum*
- B) *Medicago sativa*
- C) *Solanum tuberosum*
- D) *Allium cepa*

10. Латинська назва картоплі:

- A) *Solanum tuberosum*
- B) *Beta vulgaris*
- C) *Cucurbita pepo*
- D) *Phaseolus vulgaris*

ТЕМА 3. Дієслово як «серце» латинського речення [1, с.184-190]

1. Ознайомтесь з частиною мови «Дієслово»
2. Опануйте приклади дієслів I та IV відміни, для аграрних термінів особливо важливі, бо вони часто позначають процеси росту, догляду та обробітку.
3. Актуалізуйте пасивні формули – опис аграрних процесів. Закріпити безособові форми дієслова.
4. Розберіть та опануйте ключові латинські дієслова для агрономії.
5. Запам'ятайте типові аграрні конструкції з дієсловами.
6. Дайте правильні відповіді на питання до самоконтролю та виконайте тестові завдання. Виконайте Вправи [1, с.192-194].

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Яку роль у латинській мові відіграє дієслово, і чому воно вважається головним елементом речення?
2. Наведіть приклади латинських дієслів, що використовуються у ботанічній номенклатурі, і поясніть їхнє значення.
3. Які форми має латинське дієслово і як вони позначають особу, число, час і стан?
4. В чому різниця між активним (*actīvum*) та пасивним (*passīvum*) станом дієслова у латині?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яке латинське дієслово означає «сіяти»?

- A) plantare
- B) seminare
- C) rigare
- D) putare

2. Яке закінчення теперішнього часу має 1-а особа однини I дієвідміни?

A) -as

C) -ant

B) -o

D) -amus

3. Яке дієслово I дієвідміни означає «обрізати»?

A) plantare

C) putare

B) rigare

D) colere

4. До якої дієвідміни належить дієслово *crescere* («рости»)?

A) I (-are)

B) II (-ēre)

C) III (-ere)

D) IV (-ire)

5. Яке дієслово II дієвідміни означає «дозрівати»?

A) maturēre

B) docēre

C) crescere

D) nutrire

6. Яке значення має дієслово *nutrire*?

A) сіяти

C) жити, годувати

B) поливати

D) збирати

7. Пасивна форма дієслова *rigare* (поливати) у 3-й особі однини буде:

A) rigat

B) rigatur

C) rigant

D) rigamus

8. Безособова форма *pluit* означає:

A) іде сніг	C) гримить
B) іде дощ	D) росте рослина

9. Яке дієслово в латині означає «бути» і є необхідним для опису рослин?

A) esse	C) plantare
B) crescere	D) florere

10. Яке латинське дієслово означає «цвісти»?

A) florere	C) crescere
B) germinare	D) fructificare

11. Перекладіть латинське речення: *Plantae crescunt*

A) Рослини посаджені	C) Рослини обрізають
B) Рослини ростуть	D) Рослини поливаються

12. Яке дієслово IV дієвідміни означає «слухати»?

A) audire	C) venire
B) dormire	D) florere

ТЕМА 4. Переклад з латинської мови [1, с.195-194].

1. Навчіться правильно перекладати тексти, використовуючи Глосарій до них.

Textus I: Vita Agricolae (*Життя селянина*)

Textus II: De Agricultura Moderna (*Про сучасне сільське господарство*)

Textus III: Agricultura et Aqua (*Сільське господарство та вода*)

РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ
ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ

1. Латинські назви рослин та їх походження

Наприклад: *Quercus*, *Pinus*, *Ocimum*, *Solanum*.

Розкриття семантики латинських назв і зв'язку з морфологічними чи лікувальними властивостями.

2. Основи ботанічної номенклатури: роди та види

Правила написання латинських назв (родова назва з великої літери, видова — з малої, курсив).

3. Латинська мова у сучасній агрономії

Використання латинських термінів у каталогах насіння, наукових статтях, етикетках добрив та наукових статтях.

4. Історія латинських назв культурних рослин

Наприклад, *Triticum* (пшениця), *Hordeum* (ячмінь), *Solanum tuberosum* (картопля) – походження назв і їх значення.

5. Класифікація рослин з використанням латинських назв

Демонстрація родин, родів і видів для різних груп культурних рослин.

6. Латинські терміни у описі морфології рослин

Основні терміни: *folium* (лист), *flos* (квітка), *fructus* (плід), *radix* (корінь).

7. Латинські назви шкідників та хвороб рослин

Приклади, як латинська мова допомагає точно ідентифікувати об'єкти:

Phytophthora infestans, *Tetranychus urticae*.

8. Роль латини у створенні нових сортів і гібридів

Як латинські терміни допомагають стандартизувати назви і забезпечують міжнародну зрозумілість.

9. Латинські терміни у систематиці і таксономії рослин

Пояснення структурованої класифікації: родина → рід → вид.

10. Латинські назви дерев і кущів

Наприклад: *Quercus*, *Pinus*, *Salix*, *Rosa*. Походження і значення.

11. Латинські назви лікарських рослин

Ocimum basilicum, *Mentha*, *Calendula* – використання у фармакології та агрономії.

12. Латинська мова у плодкових культурах

Наприклад: *Malus domestica*, *Prunus persica*, *Pyrus communis* – класифікація і походження назв.

13. Латинські терміни у описі насіння та плодів

Семантика латинських назв: *semen*, *carpum*, *capsula*, *caryopsis*.

14. Вплив латинських назв на сучасну агрономічну термінологію

Як латинські терміни інтегрувалися в наукову і практичну агрономію.

15. Цікаві факти про латинські назви рослин рідного регіону

Порівняння українських і латинських назв, приклади локальних культурних рослин.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Структура презентації

Слайд 1: Назва теми, ім'я студента, курс.

Слайд 2: Мета і завдання презентації.

Слайд 3–6: Основна інформація (структурована по підтемах).

Слайд 7: Приклади латинських термінів у практиці агрономії.

Слайд 8: Висновки і практичне значення знань.

Слайд 9: Список використаних джерел.

Дизайн

Використовувати *чіткі шрифти*, великі заголовки.

Кольори: *зелений і коричневий* – природна асоціація з агрономією.

Фото та схеми рослин, таблиці латинських назв.

Візуалізація

Таблиці для порівняння латинської і української/англійської назви.

Картинки рослин, плодів, насіння, листя.

Схеми класифікації родів і видів.

Текст

Мінімум тексту на слайді, короткі пункти.

Латинські терміни виділяти курсивом (*Triticum aestivum*).

Практичні поради

Використовувати приклади з *рідного регіону*, наприклад культурні рослини вашої області.

Вставляти *короткі цікаві факти*, щоб зацікавити аудиторію.

Завершувати *питанням для обговорення*, щоб стимулювати дискусію.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ

15 тем доповідей для студентів-агрономів

1. «Систематика рослин: роль латини у науковій класифікації»
2. «Латинські назви культурних та дикорослих рослин України»
3. «Походження латинських назв сільськогосподарських культур»
4. «Латина в агрономічній термінології: від кореня до врожаю»
5. «Етимологія назв ґрунтів та ґрунтових процесів у латині»
6. «Латинська мова в ботаніці: внесок Карла Ліннея»
7. «Античні уявлення про рослинний світ: праці Плінія Старшого»
8. «Латинські назви шкідників і хвороб рослин: структура та значення»
9. «Фармакологічні рослини: латинські назви та їх зміст»
10. «Латинська мова й агрохімія: аналіз термінів добрив і засобів захисту»
11. «Латинські прикметники у ботанічних назвах: відтінки, форми, особливості»
12. «Латинська термінологія у садівництві та городництві»
13. «Назви рослинних форм (*forma*, *varietas*, *species*, *genus*): як їх читати»
14. «Латинські вислови, пов'язані з природою, рослинами та землеробством»
15. «Римські аграрні традиції та їх відбиття в латинській лексиці»

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДЕЙ

1. Структуруйте виступ

Визначається чітка композиція доповіді:

Вступ (1 хв.) — тема, актуальність, мета.

Основна частина (5–7 хв.) — ключові поняття, приклади, проведення аналізу.

Висновки (1 хв.) — підсумок та важливі тези.

2. Використовуйте латинські терміни доречно

Поступово вживайте латинські слова. Рекомендовано давати короткий переклад або тлумачення. Демонструйте структуру терміна (наприклад: *Quercus robur* — *quercus* «дуб», *robur* «міцність»).

3. Говоріть доступно та зрозуміло

Уникайте перевантажених речень. Незнайомі слова бажано пояснити. А приклади подавайте з агрономічної практики.

4. Використовуйте наочність

Підготуйте презентацію з мінімумом тексту (на слайді 5–7 ключових слів). Прикріпіть фото рослин, схем, латинських етикеток насіння чи добрив. Наведіть порівняльні таблиці «латина — українська — англійська (інша іноземна мова)».

5. Підкреслюйте практичне значення

Особливо доцільно і актуально для агрономів: - Де ще знадобиться латина у професії? - Як правильно прочитати назву препарату? - Чому важливо знати латинські корені?

6. Контролюйте час

Виступ має тривати 7–10 хвилин. Рекомендовано тренуватися вдома 1–2 рази перед виступом.

7. Використовуйте живу мову Додайте риторичні запитання або короткі приклади з досвіду (можна уявні), цікаві факти латинською (наприклад, *Nomen est omen* — «Ім'я — це знак»).

8. Підготуйте міні-словник

На завершення доповіді можна додати: 5–10 латинських термінів по темі, коротке пояснення кожного терміну. Це створює професійний акцент і виглядає доцільно до теми дисципліни.

9. Тримайте зоровий контакт

Намагайтеся не читати доповідь з листка. Погляд під час доповіді має бути спрямований на аудиторію.

10. Завершуйте впевнено

Коротко підсумуйте головні ідеї доповіді. Обов'язково подякуйте за увагу. За потреби — залишайте можливість поставити 1–2 питання.

Приклад доповіді

Тема доповіді: «Систематика рослин: роль латини у науковій класифікації»

1. Вступ

Систематика рослин — це наука, що вивчає різноманіття рослинного світу та встановлює порядок, за яким види класифікуються, описуються і називаються. Латинська мова відіграє ключову роль у цьому процесі, адже саме вона забезпечує універсальність, точність і стабільність називання рослин у всьому світі.

2. Чому латина стала мовою ботаніки?

2.1. Історична традиція

У добу Відродження латина була мовою науки та освіти. Усі перші ботанічні праці (Пліній Старший, Діоскорид, середньовічні гербарії) писалися саме латинською мовою.

2.2. Універсальність і нейтральність

Латина не належить жодній сучасній державі та не змінюється з часом. Завдяки цьому назви рослин залишаються стабільними й зрозумілими в будь-якій країні цивілізованого світу.

2.3. Точність і структурність

Латинські слова дозволяють передати ознаки виду, місцевість, форму, колір, будову тощо. Наприклад: *Quercus robur* — «міцний дуб» (де *Quercus* - дуб, *robur* — сила).

3. Біномінальна номенклатура Карла Ліннея

3.1. Суть системи

Карл Лінней у 1753 р. запропонував систему, у якій кожна рослина має двочленну латинську назву: - родова назва (*genus*) — пишеться з великої літери, іменник; - видовий епітет (*species*) — пишеться з малої літери, прикметник або іменник. Наведемо приклади:

Triticum aestivum — пшениця м'яка

Zea mays — кукурудза звичайна

Solanum tuberosum — картопля бульбиста

Ця система діє й сьогодні в усій світовій біології.

4. Структура латинських назв у систематиці

4.1. Основні рівні класифікації (латинською):

Regnum — царство

Divisio / Phylum — відділ

Classis — клас

Ordo — порядок

Familia — родина

Genus — рід

Species — вид

4.2. Значення латинських прикметників у видових назвах

Прикметники описують: колір: *albus* (білий), *ruber* (червоний) форму: *longifolius* (довголистковий) місце зростання: *montanus* (гірський) особливості будови: *microcarpus* (дрібноплідний)

5. Практичне значення латини для агронома

5.1. Правильне визначення рослин

Латинська назва однозначно ідентифікує рослину, тоді як народні назви можуть відрізнятися залежно від регіону.

5.2. Читання наукових публікацій та агрономічних стандартів

У міжнародних документах переважають латинські види:

Brassica napus, Hordeum vulgare, Allium cepa.

5.3. Розуміння препаратів та етикеток

Назви гербіцидів, фунгіцидів, добрив часто містять латинські терміни: fungicidum, herbicidum, biostimulator, compostum.

5.4. Участь у міжнародних програмах

У всьому світі латина — основа для створення баз даних флори та фауни.

6. Цікаві факти

Латинські назви дозволяють увічнювати відкривачів

Наприклад: *Magnolia* на честь П'єра Маньоля).

Видові назви можуть відображати країни: *japonica, sibirica, ukrainica.*

У ботаніці офіційна мова опису видів до 2012 року була виключно латина.

7. Висновки

Латинська мова залишається основою всієї ботанічної систематики. Вона забезпечує точність, універсальність та наукову єдність у дослідженні рослин. Для студентів-агрономів знання латинських назв є важливим інструментом професійної підготовки.

Міні-словник до теми

nomen plantarum — назва рослин

classificatio — класифікація

species — вид

genus — рід

familia — родина

nomenclatura — номенклатура

diagnosis — опис виду

flora — рослинність

Рекомендації для виголошення цієї доповіді

1. Показати на слайді структуру латинської назви род — вид.
2. Навести 2–3 приклади культур, важливих для України (пшениця, соняшник, кукурудза).
3. Підкреслити практичну користь для майбутніх агрономів.
4. Використати латинські терміни, але не перевантажувати ними текст.
5. Завершити коротким висновком із 3 ключових тез.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Латинська	Українська
А	
agricola, agricolae	землероб
albus, albī	білий
arbor, arboris	дерево
arvum, arvī	поле
aqua, aquae	вода
altus, altī	високий
amarus, amarī	гіркий
aridus, aridī	сухий
asper, asperī	шорсткий
annus, annī	рік
В	
brassica, brassicae	капуста
bulbus, bulbī	цибулина
betula, betulae	береза
bromus, bromī brome	костриця
barba, barbae	борода
barbarus, barbarī	чужоземний
brunneus, brunneī	коричневий
brevī, brevīs	короткий
bonus, bonī	добрий
С	
cerealis, cerealis	зерновий
carota, carotae	морква
cucurbita, cucurbitae	гарбуз
cicer, ciceris	нут

C	
capsicum, capsicī	перець
corpus, corporis	тіло
cortex, corticis	кора
caulis, caulis	стебло
chlorus, chlorī	зелений
candidus, candidī	білий, блискучий
D	
dulcis, dulcis	солодкий
durum, durī	твердий
E	
esculentus, esculentī	їстівний
exaratus, exarati	зораний
F	
folium, foliī leaf	листок
frumentum, frumentī grain	зерно
fructus, fructūs fruit	плід
G	
germinatio, germinationis	проростання
gramineus, gramineī	трав'янистий
H	
herba, herbae	трава
horticultura, horticulturae	садівництво
I	
infestus, infestī	шкідливий
inflorescentia, ae	суцвіття
L	
lactuca, lactucaae	салат

L	
legumen, leguminis	бобова рослина
lignum, lignī	деревина
luteus, luteī	жовтий
M	
malus, malī	яблуня
maturus, maturī	стиглий
mel, mellis	мед
medicus, medicī	лікувальний
N	
natura, naturae	природа
niger, nigrī	чорний
nodus, nodī	вузол
O	
oleraceus, oleraceī	овочевий
oleum, oleī	олія
oryza, oryzae	рис
P	
planta, plantae	рослина
plantatio, plantationis	насадження
pulvis, pulveris	пил/порошок
pratū, prati	луг
quercus, quercūs	дуб
R	
radix, radicis	корінь
ramosus, ramosī	розгалужений
ruber, rubrī	червоний

S

sativus, sativī	культурний
semen, seminis	насіння
silva, silvae	ліс
spica, spicae	колос

T

tuber, tuberis	бульба
triticum, triticī	пшениця
tenellus, tenellī	ніжний

U

uva, uvae	виноград
umbra, umbrae	тінь

V

vaccinium, vaccinī	чорниця
ver, vēris	весна
viridis, viridis	зелений

Z

zea, zeae	кукурудза
-----------	-----------

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Кривонос І. А. Латинська мова: навч. посібник / І. А. Кривонос, В. В. Лемещенко-Лагода; ТДАТУ. - Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. - 320 с.
2. Кривонос І. А. Латинська мова: навчально-методичний посібник / І. А. Кривонос, С. П. Шевченко. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2021. – 194 с.

додаткова

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Оленич Р. М. Латинська мова: підручник / Р. М. Оленич. [2-е вид., випр]. Львів: Світ, 2001. 352 с.
3. Федоров О. В., Антонова О. Г., Глушук А. І. Латинська мова: навч.-метод. реком. для студентів денної та заочної форм навчання Інституту іноземної філології. Херсон: ХДУ, 2008. 61 с.
4. Чуракова Л. П. Латинсько-український та українсько-латинський словник. Київ: Чумацький шлях, 2009. 617 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчання. *Інтернет-сайт кафедри іноземних мов ТДАТУ*: веб-сайт. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/im/>
2. Освітній портал ТДАТУ. *Інтернет-сайт ТДАТУ*: веб-сайт. URL: <http://op.tsatu.edu.ua/>
3. Наукова бібліотека ТДАТУ. *Інтернет-сайт ТДАТУ*: веб-сайт. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
4. Електронні ресурси Інтернет:
  - Словник агронома. URL : <https://superagronom.com/slovník-agronoma>

- Словник ботанічних термінів. URL : <https://edenland.com.ua/slovnyk-botanichnykh-terminiv>
- International Plant Names Index (IPNI) URL : <https://www.ipni.org/>
Авторитетний міжнародний каталог латинських ботанічних назв рослин.
- Flora Europaea Website. Опис європейських рослин з латинськими назвами. URL : <https://eunis.eea.europa.eu/references/1780/species>
- Tropicos (Missouri Botanical Garden) База ботанічних латинських назв і описів рослин. URL : <https://tropicos.org/>
- International Plant Names Index (IPNI) Авторитетний міжнародний каталог латинських ботанічних назв рослин. URL : <https://www.ipni.org/>

Ірина Кривонос
Вікторія Лемещенко-Лагода

ЛАТИНСЬКА МОВА

**Методичні вказівки
до самостійної роботи**
здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності **Н1 Агронімія** за **ОПІ Агронімія**
(на основі повної загальної середньої освіти)